

POVRŠINSKE OBLIKE

Dejavniki, ki so vplivali na nastanek različnih oblik površja:

- Dejavniki v zemeljski notranjosti – **Endogene sile** (tokovi magme) – gradijo, dvigajo, spuščajo zemeljsko površje – ustvarjajo višinske razlike na površju
- **Dejavniki zunaj zemlje** – razgrajujejo, znižujejo zemeljsko površje
 1. **Naravnogeografski dejavniki**
 - Geografska širina
 - Oddaljenost od morja
 - Pripadnost reliefnim enotam
 - Vremenski in podnebni vplivi
 2. **Družbenogeografski dejavniki**
 - Zgodovinski in gospodarski razvoj
 - Poselitev in razvoj preb
 - Prometna povezanost
 - Tradicija
 - Vpliv sosedstva, človek,...

Preoblikovalni procesi:

1. **Notranji (tektonski)**
 - Omejeni na določene dele površja
 - Vulkanizem, potresi, tektonski premiki, gorotvorni procesi
2. **Zunanji (delujejo povsod)**
 - Preperavanje kamninske osnove
 - Ploskovno odnašanje prepereline (denudacija)
 - Erozija
 - Akumulacija

Tipi površja:

1. **Rečno površje:**
 - Fluvialno alo normalno površje
 - Reka ustvarja površje na 2 načina – z erozijo in z akumulacijo

Zgornji tok:

- Strmi relief – velika moč reke
- Globinska erozija – reka vrezuje strugo v globino

Srednji tok:

- Zmanjšanje padca – reka teče počasneje
- Prepletanje erozije in akumulacije
- Prenehanje globinske erozije
- Nalaganje materiala – rečna akumulacija
- Meandriranje reke
- Bočna erozija

- Nastaja obsežna ravnica – dolina z ravnim dnom ali ploska dolina

Spodnji tok:

- Reka teče po ravnini
- Zaradi majhnega strmca izgubi moč – teče počasi
- Vijuga (meandrira)
- Večinoma akumulira
- Reka se razcepi v več rokavov in prestavlja svojo strugo – mrtvi rokavi, delta, vršaji

2. Ledeniško površje:

- Ledeniška erozija
- Ledeniška akumulacija
- Gorska poledenitev
- Celinska poledenitev

Gorsko ledeniško površje:

- Poostreni vrhovi
- Krnice
- Kniška jezera
- U-doline
- Fjordi
- Slapovi, ledeniki, čelne kotanje

Nižinsko ledeniško površje:

- Ledeniška jezera
- Morene, ledeniško-rečne terase

Vpliv na človeka:

- Kmetijstvo – nasipine proda
- Pobočja so strma – nevarnost plazov, zaviranje prometa in poselitve
- Izraba energije
- Lepote – turizem

3. Kraško površje:

- Zakrasovanje – proces nastajanja krasa – kemično preperevanje kamnin (korozijska)
- Podzemeljsko odtekanje vode

Korozijska:

- Debelina skladov apnenca
- Čistost apnenca
- Razpokanost apnenca
- Količina padavin

Kraški pojavi:

1. Površinski

- Večje ali manjše kotanjske oblike
- Žlebiči, škraplje, vrtače, uvale, kraška polja, kraški izviri, požiralniki, presihajoče jezero, koliševke, suha dolina

2. Podzemeljski

- Kraške jame, podzemeljska reka, kapniki, brezna

Vrste krasa:

- Fluviokras
- Kontaktni kras
- Visokogorski kras
- Tropski kras

4. Vetrno površje:

- Delovanje vetra – **dva pogoja:**
 - Površje slabo zaščiteno z rastlinstvom ali golo
 - Obilica suhih in drobnih nesprijetih delcev na površju, ki se od sunkih vetra preoblikujejo

Vetrna erozija:

- Izpihovanje prašnih in drobnih delcev
- Brušenje in glodanje obstoječih površinskih oblik – gobasti osamelci

Vetrna akumulacija:

- Ko veter izgubi moč – sipine, puhlica

Puščave (suha območja)

- Peščene – ergi
- Skalne – hamade
- Gručaste – serirji
- Slane – šoti

Vzroki za suhost:

- Visok zračni pritisk – skromne padavine
- »Padavinska senca« - zavetrna stran gora
- Hladen in suh zrak na zahodni strani celin
- Hladen morski tok

5. Obalno površje

- Delovanje morja
- Morski valovi, plimovanje, morski tokovi
- Erozija in akumulacija

Abrazija (morska erozija):

- Valovi – spodkopavanje, rušenje, premikanje obale v kopno
- Obalna stena – klif

Morska akumulacija:

- Zatišne in zavarovane lege
- Gibanje morja se upočasni – moč valov in tokov se zmanjša
- Peščena obala, obalne sipine, peščeni otoki in polotoki, morske kose

Značilne obale:

1. Visoke obale:

- Podolžna (dalmatinska) obala

- Prečna (riaška) obala
- Obala s fjordi

2. Nizke obale:

- Lijakasta (estuarska) obala
- Lagunska obala
- Deltasta obala
- Koralna obala